

Privé Domein 71 (1109.2010)

HOOG WATER EN LAAG WATER

*"Ik zeg toch: "Hou die Aaron van Erp in de gaten....."
2 oktober Kunstagenten galerie in Berlijn*

Ofschoon Leonie, met een handicap worstelt, besluiten we, ietsje aangepast, toch op reis te gaan zoals we gewend zijn, eerst een week van alles bekijken en vervolgens een week ergens blijven hangen.

Ik had bovendien het vaste voornemen wat boeken te lezen;

Twee boeken van Armando: 'De Straat en het Struikgewas' en 'Berlijn', mede gezien de tentoonstelling 'Armando-Aaron van Erp' op zaterdag 9 oktober om 15u in het Rietveldgebouw Zonnehof 8 te Amersfoort.

Verder het boek "Zwarte Zon", van Andrea Camilleri over het leven van Caravaggio.

Ons einddoel is 'Ile de Noirmoutier' aan de Bretonse kust.

Als ik terugkijk op een oude kaart waar ik nauwkeurig de routes met plaatsen in Frankrijk heb aangegeven en Leonie's plakboeken doorblader waar wij in de loop der jaren zijn geweest ziet er dat indrukwekkend uit.

Toch hebben we nog lang niet alles gezien en iedere keer verheugen we ons weer bij het zien van iets moois.

De eerste dag, wij rijden nooit meer dan 200-400 km per dag, bezoeken we Luik. Voordat we vertrokken zijn hebben we heel wat rituelen uitgevoerd voordat het zover is. Soms ben ik verward, het enkele jaren geleden nieuwe museum had ik al gezien, maar goed ik zag toch wat interessante dingen. Het museum ligt op een soort eilandje ingeklemd tussen La Meuse en La Derivation, een afleiding van de Maas maar wel verbonden met allerlei bruggen. "La Derivation", ach tenslotte is alle kunst afleiding van het leven en afleiding van andere kunst en nogmaals afleiding in de vorm van troost, extase, vernietiging en sublimatie van diepgewortelde verlangens en frustraties.

Het eerste wat ik zag in de hal was een affiche van een deel van **onze verzameling graffiti die tot 19 september te zien is in Scription in Tilburg** en waar vandalen onlangs een mooie tekening van Seen uit 1983 met lijst en al gestolen hebben. Had ik niet verwacht daar.

Artikal canvas - white high light, pencil with inkblot on paper: Z1.5427.3. 180283

Een aantal jaren geleden zijn er ook al vandalen geweest die een andere zeldzame tekening van de kunstenaar 'Seen' uit onze collectie hebben gestolen.

Op dit moment is er in de **Kunsthalle Vienna** ook een grote tentoonstelling "Street and Studio" met o.a. Basquiat, Haring, Banksy, Futura, Rammellzee, Lady Pink en Warhol.

Graffiti is vele malen 'kopje onder' gegaan, maar ondergrondse krachten duwen haar steeds weer naar boven.

Tussendoor lees ik Armando's 'BERLIJN' (1) en Camilleri's 'Zwarte Zon' (2) om en om of tegelijkertijd.

Armando: *'Ik denk dat ik liever verbazing zoek dan verpozing, daar zit 'm de kneep'* (p.200). Armando oordeelt nooit, verbaast zich over alle tegenstrijdigheden van de mens. *'Is de volgeling geen armzalig wezen? We zijn bijna allemaal volgelingen. We zijn dat voor het gemak'. (p. 100).....kunst is mede overwonnen treurnis, dat je dat niet weet. Het lijden aan de tijd, het lijden aan de vrijheid, het lijden aan de beschaving, wat niet al. Ga gerust je gang. (p. 107) 'Kunst is moeilijk, cola niet, cola is gemakkelijk. (p. 116)*

In de Sade's boek *'Juliette of de voorspoed van de ondeugd'* zegt Mme Delbène: *"Duizenden oorzaken kunnen iemand de richting van de misdadigheid of de deugdzaamheid uitdrijven.....kortom het kan in één dag omslaan van het ene uiterste in het andere..... (p. 15)* De geschiedenis bewijst het iedere keer opnieuw. (3)

Tijdens de gevangenschap van Caravaggio (naar een dorpje bij Milaan – zijn echte naam was Michelangelo Merisi 1571-1610) in de Engelenburcht op Malta en wie ooit Malta heeft bezocht begrijpt niet hoe Caravaggio ooit daaruit heeft weten te ontsnappen.

Ik kan niet nalaten een droom aan te halen die Caravaggio had tijdens zijn twee maanden verblijf in de Engelenburcht: *"De eerste keer dat ik over de witte roos droomde wist ik niet waar die zich bevond. Het was net of ie in de lucht hing zonder dat iemand 'm vasthield. De tweede keer dat ik erover droomde, leek de roos te leunen tegen een stuk rood vlees, dat op een opgericht mannelijk lid leek. De derde keer dat de roos in mijn slaap terugkeerde, herkende ik de roos die ik had geschilderd bij het oor van Ramorino op een schilderij voor de verkoop. Ramorino was een jongen van plezier die soms – bij wijze van een charmant eerbetoon aan de klant – een roos in zijn achterste stak. Toen ik wakker werd, werd ik nog lang gekweld door vleselijke verlangens die nooit over zullen gaan....."*

.....alle jongens van plezier en al die heerlijke sletten en ook nog....

Ramorino, Bacchino, Filipello.....etc etc en de rooie Tosetto. En onder de vrouwen: Nina Nina Nina Nina, Lena, Anna van Siena, Fillide, etc etc. Lucrezia en Tonia...." (p.48,49)

Nou daar gaat ons Nientje, ook wel Nina en Lena genoemd.....gelukkig lang geleden. Caravaggio was dus van alle markten thuis; Te Land en Te Water, de natte delen van sappige delta's.

Sorry, maar dit belooft een lange brief te worden, ik schrijf vooral voor mezelf omdat ik het graag wil, laat mijn hand meedrijven over het golvenbekkend water.

Het MAMAC komt een beetje smoezerig over al is het museum pas sinds enkele jaren weer open. Toch is de tentoonstelling **"Negen ontaarde schilderijen voor Luik"** ,gered uit de handen van de Nazi's, die de werken van de moderne kunstenaars als minderwaardig beschouwden – Duitsland had veel topmensen in de eerste wereldoorlog verloren – zodoende bleef niet veel meer over van Duitslands elite was de gedachte. Veel werken werden vernietigd, maar een 125-tal werken werden in 1939 verkocht in galerie "Fischer" uit Luzern. Het gemeentebestuur uit Liège trad voortvarend op en wist zo een negen schilderijen te verwerven voor de prijs € 20.000,00 nu. Picasso, alleskunner, Chagall, de dromer, Marc, zoekend naar eenheid, Gauguin, kleuren die je hart fibreren, Kokoschka, de bezetene en een van de vier Kunsten die Alma Mahler wilden bezitten, Ensor, geïnspireerd door spiritistische Blavatsky, Liebermann, dubbele nn – stevig geaard, Laurencin, vrouw die vrouwen schildert en Pascin, transparant bleekjes.

De dood en de maskers van Ensor laat zien dat de mens telkens andere maskers opzet en met zich meedraagt en het is maar de vraag of door de dood alle maskers van ons afvallen, waarschijnlijk niet. Conventies worden doorbroken en onmiddellijk duiken ze weer op in nieuwe gedaanten en maskers. Eens waren het schilderijen die de wereld schokten; gevloed en geëbd, gezeefd en geconsumeerd worden het esthetische bezienswaardigheden. Het hoge water is laag water geworden maar niet voor lang.

Luik heeft wel een geweldige oppepper gekregen door *Santiago Calatrava's* enorme space-station met zijn overweldigende over de ruimte tillende overspanning.

'Vooruit' 'Nientje' op naar Namur, Felicien Rops (1833-1898) wacht met ongeduld op ons.' Wat een ver-rukke-lijk, met pastelkleurige wanden, intiem museum treffen we aan. (2) Nientje gaat in de rolstoel, door haar gebroken heup met een voorlopige ijzeren pin, kan ze niet zo goed lopen.

Onze neuzen, zijn in een museum nog nooit zo dicht bijeen geweest, reiken tot dicht bij de vele tekeningen en gravures waarin deze kunstenaar vooral uitblonk. We hadden de grote tentoonstelling van Rops vorig jaar in de Kunsthal gemist. Een beetje ongemakkelijk voelen we ons wel, het doet toch aan alsof we oude viezerds zijn die voor slechts € 5 mogen genieten van een piepshow.

Allerlei dubbele gedachten en gevoelens duiken op bij het zien van zijn werken. Ja, ja technisch zijn het knap, minutieus uitgevoerde tekeningen en gravures, maar de bizarre zeer erotische uitwerking op je gevoelens zijn er ook. Tjonge, tjonge dat is niet niks. Laat ik niet al te veel vertellen.

Over deze man van de wereld die de beroemde kroniekdagboekschrijvers, de gebroeders Jules en Edmond de Goncourt uit Parijs, wijsmaakte dat hij van Hongaarse afkomst was, bij wie Rops evenals vele andere grootheden op visite gingen of elkaar in de salons troffen. De erotische voorstellingen spookten rond in het hoofd van Rodin en niet alleen bij hem, die jaren achtereen met Rops bevriend zijn geweest. (5)

Rops was bevriend met de symbolistische schrijvers Baudelaire (*Les Fleurs du mal*), Péladin, Mallarmé en Barbey d'Aureville voor wie hij illustraties maakt. Hij ageert tegen de hypocratie van kerk en staat, ziet de vrouw als een wellustig wezen (hij was er zot op) die zich laat leiden door haar instinct, voorgesteld in de vorm van een varken –als *PORNOkratès*), of als dominante vrouw die mannen naar haar hand zet (*Les Dames au pantins*).

Le fin-de-siècle staat in het teken van decadentie; satanisme, erotiek en prostitutie vieren hoogtij en de knappe 'Infâme Fély' viel op de juiste plek.

Van vele markten thuis: voyageur, voyeur, actieve deelnemer en schrijver van 3000 brieven.

Lodewijk XIV (4)

De dame met de hansworst (La Dame au pantin) (4)

Agonie (4)

Caravaggio begaat een moord en is voortdurend op de vlucht voor zijn donkere levenswandel, beleeft de liefde zowel met jonge mannen als vrouwen, te land en te water, schuimbekt het water tot grote hoogte, kan de zon niet langer verdragen: " ....mijn zicht werd beperkt door een nevel, kan de kleuren niet zien zoals ze zijn –" de zwarte zon heeft me volledig in zijn macht...". (p. 113) In zijn duister universum schijnt de zon niet. Of wellicht beter: is de zon zwart.... (p. 128). In zijn werken zijn de achtergronden vaak egaal donker zwart.

Zonder titel, 80x160, 2009

St. Hiëronymus (1606)

"Ik zeg toch: Hou die Aaron van Erp in de gaten...."

9 oktober om 15u ARMANDO/Aaron van Erp confrontatie in het Armando museum Zonnehof 8 Amersfoort met een inleiding door Jan Hoet en publicatie.
(6)

Voorwaarts op weg naar le Gois laten we veel plaatsen liggen die we al eens gezien hebben, via Mons, Parijs, Orléans waar we overnachten de volgende dag naar Germigny des Prés met een prachtige gerestaureerde Basiliek. Hoe is het mogelijk dat de Fransen maar hoeven te werken tot hun 60ste, al die zorgvuldig bewaarde monumenten het moet toch wat kosten, het houdt nooit op en Le Loire is in de buurt en ziet er zo vredig ingebed uit.....

Enkele kilometers verder komen we in St-Benoît sur Loire, een romaanse abdijkerk waar in de crypte St. Benedictus, oprichter van de Benedictijnen ligt begraven. Max Jacob (1876-1944), de Joodse schrijver-dichter, schilder en criticus, ligt hier op het kerkhof begraven. Hij werd katholiek en heeft de mis gediend in deze abdijkerk. Bevriend met Picasso - die hem introduceerde aan Guillaume Apollinaire - , Braque, Modigliani en Jean Cocteau heeft hier gewoond en ondergedoken terwijl zijn naaste familieleden werden getransporteerd en omkwamen. Wordt zelf ook gearresteerd en sterft in kamp 'Drancy'. Max Jacob was een belangrijke schakel tussen symbolisten en surrealisten.

Over 'La mort' schrijft hij, een beetje vrij vertaald – mijn Frans is niet zo geweldig –
"Ook wij moeten ons leven geven aan onze naasten.
De dood is onvermijdelijk. Niemand is onsterfelijk. Op een dag zal deze stoel koud en verstard zijn; deze hand die schreef zal onbeweeglijk zijn;
Deze benen die draafden zullen onbuigzaam zijn, deze borst die oplicht en daalt zal niet meer ademen, dit hoofd waar de honingbij van de gedachte murmelt zal leeg zijn.....
"Alors mon âme s'envolera vers Vous, mon Dieu" (6)

De zon is zwart.....toch gelooft Max Jacob dat er nog een andere waarheid is dan die van de rationalistisch wetenschappelijke verklaring van de alom gevierde Darwin.

Vooruit Nientje we moeten voorwaarts, omhelzen de lucht en wolken, voelen de aardsige aarde, vliegen als de vogels, snuif- Snuif-Snuif de geuren, laten we ons doordrenken hoog en laag van het leven; nog even en wij zijn verstard, niet meer hier, onze voetstappen sterven direct achter ons - laten we direct teruggaan en ze oppakken voordat ze vergeten zijn van wie ze waren.

In Beaugency brengen we de nacht door in de sacristie van Grand hotel Chateau de l'Abbaye, hoger gelegen, ver boven de vloedlijn, uitkijkend over de oude romaanse brug die de oevers verbindt van de Loire, de brug die Jeanne d'Arc weer terug veroverde op de Engelsen.

Aan de voet van het hotel treffen we in een restaurant plotseling uit het niets een bekende aan. Het leven zit verdomd gek in elkaar. Ik begrijp er steeds minder van.

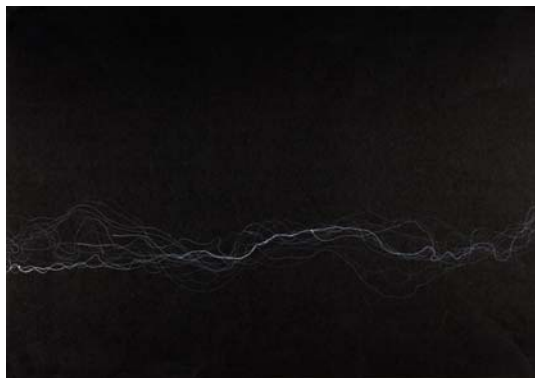
Armando in "De Straat en het Struikgewas" : "Toen de vijand binnenrukte, toen ie kwam dus, 'sneuvelde' men. Toen de vijand er was werd men 'doodgeschoten' of 'gefusilleerd', of 'kwam men om'. Al naar gelang. (p.44)

"Ze liepen op ijzeren voeten. Ze hadden ijzeren voeten. Ze hadden ijzerbeslag onder hun laarzen. Daarom dreunden ze. Wij ook trouwens.

We hadden hun voorbeeld gevolgd, elke schoenwinkel verkocht plotseling ijzerbeslag. We vonden het stoer. Zeg maar eerlijk. (p.84)

Armando Espace Criminel
1958 door HP aangekocht
voor gemeente coll. Helmond 1979
p.5

Kindertekening geïnspireerd op het werk van Armando 1970/73

Voorwaarts op naar Angers, stad van Jean Lurçat. (1892-1966)

Jean Lurçat zat reeds lang ergens achter in een achterkamertje van mijn geheugen opgeslagen waarvan de oorsprong niet meer helemaal duidelijk is. Tijdens het lezen van een biografie over het leven van Rainer Maria Rilke (1875-1926) dook zijn naam kennelijk weer op daar ik zijn naam dik onderstreept had – *mijn erfgenamen kunnen mijn boeken nooit meer 2^e hands verkopen met all die strepen en aantekeningen* .

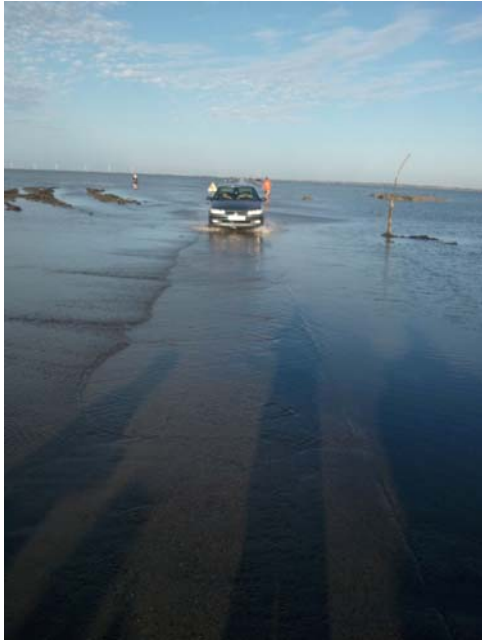
Rilke altijd op reis, evenals Nietzsche (1844-1900) voor hem, Duchamp (1887-1968) en zoveel kunstenaars uit die tijd waren veel onderweg. Rilke heeft vele vriendinnen en leert de zeventienjarige fabrieksarbeidster Marthe Hennebert kennen die hij uit een huis van slechte reputatie schijnt te hebben gered. Later trouwt zij met Lurçat die ook weer later van haar scheidt maar toch nog wandkleden van hem weeft. Lurçat is een veelkunner: schilderijen, die doen denken aan Picasso, Braque, Zadkine (1890-1967) of andersom, decors, kostuums, keramiek, wandschilderingen en waar hij het meest beroemd om is geworden zijn wandtapijten. In *St. John's hospitaal* hangen in een hele grote ruimte enorme doeken gemaakt tussen 1956-1966 en die bekend staan als de "*Le chant du Monde*", negen wandtapijten die 500 vierkante meter omvatten, geïnspireerd door de middeleeuwse "Apocalyps" tapijten uit het nabij gelegen kasteel. Hij vernieuwde deze kunst door eenvoudigere technieken toe te passen. Op ware grootte kartonnen tekende hij voorstellingen waarin hij een beperkt kleurenschema aangaf en waarin symbolistisch een boodschap aan de mensheid wordt verbeeld. Van dreiging en oorlog (Hiroshima), massagraf en het einde van alles naar de mens die de ruimte verovert in volle glorie en vrede tot ontwikkeling komt en in harmonie leeft.

Nu gaan we toch echt naar 'Ile de Noirmoutier'.

Een moerassig gebied waar het zout zomaar uit de bodem komt. De natuurlijke oversteek wordt Le Gois genoemd: '*Le Passe du Gois*' komt bloot te liggen bij eb. Alleen in die periode kan men te voet, met de fiets of per auto oversteken en ziet het doordrenkte land er bizar uit met achtergelaten wierslierten, kwallen en kleine zwarte slakkenschelpen die als een lekkernij beschouwd worden.

Tijdens vloed kan het water stijgen tot 4 meter hoogte. ***Het geeft precies de barometer van de menselijke gevoelens weer: grote hoogten en diepe dalen.*** Het was er heerlijk toeven maar echt zwemmen is wat moeilijk.

We maakten nog een ommetje naar *Les Sables d'Olonne*, 98 km en toch 2 uur rijden, om *Musée de l'Abbaye Sainte – Croix* te bezoeken dat in de beginjaren 1980 de eerste solotentoonstelling van Robert Combas organiseerde die ik later als adviseur van de gemeente Helmond heb overgenomen en aangevuld met werken uit Nederlandse collecties. Het museum heeft werken van Gaston Chaissac (1910-1964) die Jean Dubuffet (1901-1985) heeft geïnspireerd (zeggen bepaalde Fransen) maar die veel beroemder is geworden. Er was een tentoonstelling van de van oorsprong Roemeense kunstenaar Victor Brauner (1903-1966) die in de geest van de surrealisten grappige, kinderlijke, surreële werken heeft gemaakt waarbij de lijsten de vreemde inhoud volgen.

Op de terugreis de tuinen van Giverny van Monet, de meest impressionistische kunstenaar, bezocht. Viel me toch wat tegen met alle die laantjes met borders met bepaalde kleurengamma's. De langgerekte vijver met Japans bruggetje en bootjes toonde precies de inspiratie voor zijn lelieschilderijen. Zijn huis is nog in originele staat en zijn atelier dient nu als verkoop van Monet gadgets in allerlei soorten.

Vijver of geen vijver maar bij Monet zit je toch op het droge met een mooi aangelegde tuin. Monet heeft toch vooral de vloed geëbd.

Bij Aaron van Erp is het toch vooral SOEP die gist en borrelt.

**Bent u op de hoogte, de juiste hoogte
Nooit zult u vloed kunnen ebben
Nooit zult u eb kunnen vlooden
Teuntje voor Lieve ebbevlooden**

Nou voor de laatste keer.

**Hou Aaron van Erp in de gaten:
Nieuw boek over Aaron van Erp : SOEP
Scriptie uit 2001 en schilderijen uit 1998-2010
Teksten Jurriaan Benschop en Henk Pijnenburg
ISBN: 978-90-809414-4-1**

Literatuur:

1. Armando: Berlijn: ISBN: 978-90-457-0286-5
2. Andrea Camilleri: Zwarte Zon: ISBN: 978-90-5429 2968
3. D.A.F. De Sade: Juliette of de voorspoed van de ondeugd: ISBN: 90-6019-694-5
4. Felicien Rops: ISBN: 9-782870-277379
5. Edmond en Jules de Goncourt Dagboek: ISBN: 9-789029-517942
6. Max Jacob 1944-1994, Renaissance de Fleury, nr. 169

Henk Pijnenburg

p.8